

Saara Hildén

**EU:N NORMATIIVISEN VALLAN
KONSTRUKTIO**
Amazonin metsäpalojen tapauksessa

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Maaliskuu, 2020

TIIVISTELMÄ

Saara Hildén : EU:n normatiivisen vallan konstruktio Amazonin metsäpalojen tapauksessa
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimus, kansainvälinen politiikka
Maaliskuu 2020

Tutkielmassa tutkitaan Euroopan unionin (EU) normatiivisen vallan konstruktioita Amazonin metsäpalojen tapauksessa. Keskeiseksi aiheeksi tutkielmassa muodostuu EU:n ja Mercosurin välinen kauppasopimus. EU:n voidaan nähdä pyrkineen vaikuttamaan Mercosurin, erityisesti Brasilian, ympäristönsuojeluun tämän sopimuksen kautta. Amazonin metsäpalot olivat historiallisen suuret alkusyksyllä 2019. Tutkielmassa tutkitaan EU:n diskursseja tältä ajanjaksolta, sekä EU:n diskurssia liittyen EU-Mercosur-assosiaatiosopimukseen.

EU:n ulkosuhteiden tutkimuksessa on hahmotettu EU:n asemaa maailmanpolitiikassa ”normatiivisena valtana”, joka muuttaa maailmanpolitiikan normaalia. Työssä nähdään EU:n normatiivinen valta konstruktiona. EU:n normatiivisen vallan konstruktioita tutkitaan kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Tutkielmassa hahmotetaan, miten EU luo itsestään normatiivisen vallan kuvaa. Esiin nousee esimerkiksi EU:n tukeutuminen kansainvälisiin sopimuksiin, EU:n esiintyminen esimerkkinä, EU:n kyky vastata kritiikkiin ennakoivasti sekä EU:n pyrkimys osoittaa, että Amazonin sademetsäpalot ovat globaaliuhka.

Avainsanat: EU, normatiivinen valta, Amazon, Mercosur

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. NORMATIIVINEN VALTA TEORIAKEHYKSENÄ.....	2
2.1. Normatiivisen vallan käsite	2
2.2. EU normatiivisena valtana	3
2.3. Normatiivisen vallan konstruktio	5
2.4. Normatiivinen valta hegemoniana.....	7
2.5. Normatiivinen talousvalta	8
3. EU-MERCOSUR-ASSOSIAATIOSOPIMUS JA AMAZONIN METSÄPALOT.....	9
4. KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI METODINA	12
6. ANALYYSI	15
6.1. EU:n lähtökohtainen pyrkimys vaikuttaa Mercosurin ympäristönsuojeluun kauppapolitiikan avulla	15
6.1.1. EU:n tukeutuminen kansainvälisiin sopimuksiin	16
6.1.2. EU esimerkkinä ja standardien asettajana	18
6.1.3. Reilu kauppasopimus, jossa on kyse paljon muustakin kuin kaupasta	20
6.2. Kommentit julkisuudessa syksyllä 2019	23
6.2.1. Hegemonia vai normatiivinen valta?	26
7. JOHTOPÄÄTÖKSET.....	27

BIBLIOGRAFIA

1. JOHDANTO

Euroopan unioni (EU) on uniikki, jatkuvasti kehittyvä instituutio, jolla on erityislaatuinen luonne jo siksi, että sen jäsenvaltiot ovat vapaaehtoisesti luovuttaneet omaa kansallista itsemääräämisoikeuttaan unionin tasolle. EU ei ole enää vain ulkopolitiikan tuote, vaan EU:lla on nykyään oma ulkopolitiikka, jota harjoitetaan useiden eri kanavien ja työkalujen avulla (Keukeleire 2014, 3). Vaikka EU on Kiinan ja Yhdysvaltojen ohella yksi maailman kolmesta suurimmasta taloudesta, ei se ole vain talousmahti tai vapaakauppa-alue. EU on aktiivinen globaaleilla foorumeilla ja pyrkii toiminnassaan edistämään unionin arvoja. EU:n pyrkimys edistää arvojaan näkyy myös kauppapolitiikassa.

EU:n ulkosuhteiden tutkimuksessa puhutaan usein EU:n vallan normatiivisesta ulottuvuudesta. Tämän näkemyksen mukaan EU toimii kansainvälisessä järjestyksessä muuttaen kansainvälisen politiikan normaalia ja edistääkseen EU:n arvoja (Manners 2002). Työssä nähdään EU:n normatiivinen valta konstruktiona, jota eri toimijoiden toimesta todennetaan. EU:n kauppapolitiikan voidaan nähdä toimivan ainakin joltain osin yhtenevästi normatiivisen vallan logiikan kanssa, erityisesti EU:n yhdistäessä kauppasopimuksiinsa sitoumuksia, joilla edistetään EU:n arvoja. Kirjoitushetkellä viimeisin EU:n neuvottelema kauppasopimus on solmittu latinalaisen Amerikan tulliliiton kanssa. Mercado Común del Sur (Mercosur) koostuu Argentiinasta, Brasiliasta, Paraguayasta ja Uruguayasta. Työ pureutuu tämän sopimuksen yhteydessä esitettyyn diskurssiin koskien Amazonin metsäpaloja. Amazonin metsäpaloilla viitataan Amazonin sademetsän poikkeuksellisen laajoihin metsäpaloihin elo–lokakuussa 2019.

Tutkimus vastaa kysymykseen, *miten EU on rakentanut itsestään kuvaa normatiivisena valtana Amazonin metsäpalojen yhteydessä, ja toisaalta miten EU käyttää valtaa suhteessa Mercosuriin*. Erityisesti mielenkiinnon kohteeksi nousee vallankäyttö EU:n ja Mercosurin vapaakauppasopimuksen yhteydessä. Vapaakauppasopimuksesta käytetään myös nimitystä assosiaatiosopimus, korostaen sopimuksen muitakin ulottuvuuksia, kuten poliittista dialogia.

Primääriaineisto koostuu EU – Mercosur vapaakauppasopimuksen alustavasta sopimustekstistä, EU:n tuottamista lehdistötiedotteista sekä syksyyn 2019 ajoittuvista

EU:n antamista kommenteista. Näiden pohjalta hahmotetaan diskurssianalyysin keinoin miten EU:n normatiivisen vallan konstruktio on rakentunut tapauksen yhteydessä.

2. NORMATIIVINEN VALTA TEORIAKEHYKSENÄ

2.1. Normatiivisen vallan käsite

Vuonna 2002 Ian Manners esitti, että EU toimii muuttaakseen normeja kansainvälisessä järjestyksessä. Tällöin hän erotti normatiivisen vallan käsitteen aiemmasta Duchênen siviilivallan käsitteestä (1972) sekä Bull'n (1982) sotilasvallan luonnehdinnasta. (Manners 2002, 239.) Artikkelin aloitti keskustelun EU:sta normatiivisena valtana. Normatiivisen vallan-käsite on saanut EU:n ulkosuhteiden tutkimuksessa sateenvarjokäsitteen muodon, sillä useat tutkijat ovat soveltaneet sitä, lisäten omia erikoispiirteitään (Whitman 2011, 3). Normatiivinen valta on säilyttänyt asemansa relevanttina käsitteenä, mutta kuten esimerkiksi Pollack (2016) on huomionnut, on normatiivinen valta harvoin enää tarkastelussa ilman minkäänlaista kriittistä suhtautumista.

Teoretisoinnin ydinsanomien mukaan EU toimii kansainvälisessä järjestyksessä muuttaen kansainvälisen politiikan normaalia ja edistääkseen EU:n arvoja (Manners 2002). Normatiivisuudella tarkoitetaan siis tässä yhteydessä normien, standardien sekä sääntöjen muuttamista maailman politiikassa (Manners 2008, 45). EU:n arvot on saatettu EU:n jäsenmaita laillisesti sitovaan muotoon Sopimuksessa Euroopan unionista. Näihin arvoihin lukeutuvat demokratia, laillisuusperiaate, ihmisoikeuksien ja perustavanlaatuisien vapauksien universaalius ja jakamattomuus, ihmisarvon kunnioittaminen, tasa-arvon ja solidaarisuuden periaatteet sekä Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan periaatteiden ja kansainvälisen lain kunnioittaminen. (SEU, 21.1§). Näiden lisäksi EU pyrkii edistämään erityisesti YK:n piirissä painoarvoa saavuttaneita normeja (Manners 2009, 2).

Keskeistä normatiiviselle vallalle on, ettei EU:n ulkosuhteita voida ymmärtää vain sotilaallisen- tai taloudellisen vallan valossa. EU:n ulkosuhteita tarkastellessa on huomioitava myös sen toimiminen ideoiden, mielipiteiden sekä omantunnon muodossa.

(Diez & Manners 2007, 175.) Normatiivisen vallan *puhtaimmassa* muodossa on kyse ennen kaikkea ideatonaalisesta vallasta, eikä niinkään materiaalisesta vallasta. Manners kuitenkin myöntää, että käytännössä normatiivinen valta toimii yleensä yhdessä materiaalisten tai jopa fyysisten toimien kanssa. (Manners 2009b, 6.) Normatiivinen valta ei siis käsittele ainoastaan idealistisia näkökulmia tai ole näistä riippuvainen. Kyseessä on ennemminkin työkalu, joka auttaa ymmärtämään, mitä periaatteita EU edistää, miten EU toimii ja mitä vaikutuksia sen normatiivisella vallalla on maailmanpolitiikkaan. (Whitman 2011, 7.)

Manners (2011) näkee normatiivisen vallan koostuvan kolmesta eri osa-alueesta. Nämä ovat normatiivisen vallan teesi, idealistinen valta ja toimijan kansainvälinen identiteetti. Normatiivisen vallan teesi on ymmärrettävässä kysymyksenä: *miten totuusväitteitä arvioidaan ja oikeutetaan yhteiskuntatieteissä*. Tämän näkemyksen mukaan yhteiskuntatieteissä ei voida tarkastella pelkästään empiirisiä totuusväitteitä, vaan analyysin on ulotuttava myös siihen *miten* näitä väitteitä tarkastellaan. Toinen normatiivisen vallan tarkoitus on idealistinen vallan muoto, joka erottaa normatiivisen vallan materiaalisesta vallasta. Normatiivisen vallan ymmärrys ei sulje materiaalisia tai fyysisiä toimia käsitteen ulkopuolelle, mutta painotus on kuitenkin normatiivisella oikeutuksella. Kolmas tarkoitus normatiiviselle vallalle on luonnehdinta toimijasta sekä sen kansainvälinen identiteetti. Tämä voitaisiin ymmärtää kysymällä, *missä määrin toimijalla on maailmanpolitiikassa kategorisoitu rooli normatiivisena toimijana*. Kolmas ulottuvuus koskee täten EU:n ontologista luonnetta. (Manners 2011, 230–2.) Diez ja Pace ovat esittäneet, ettei ole välttämättä hedelmällistä käydä keskustelua, *onko EU todellisuudessa normatiivinen toimija*, vaan enemmänkin tarkastella *missä määrin EU on konstruoitu normatiivisena toimijana* (Diez & Pace 2011, 222–3). Tämä tutkielma keskittyy erityisesti tähän kolmanteen normatiivisen vallan ymmärrykseen. Näin ollen näkemys ei ole varsinaisesti Mannersista poikkeava, vaan enemmänkin Mannersin ajatuksista kumpuava.

2.2. EU normatiivisena valtana

EU:n normatiivisen vallan asema on saanut alkunsa kylmän sodan jälkeisessä maailmassa. Tällöin ideoiden voima maailmanpolitiikassa on ollut huomattava. Kylmän

sodan jälkeiset olosuhteet ovat auttaneet EU:ta kehittymään instituutioksi, jonka toimialuetta eivät ole yksinomaan taloudelliset tai sotilaalliset toiminnot, vaan myös erilaiset ideaalivallan muodot. EU:n normatiivinen valta kumpuaa historiallisesta kontekstin lisäksi sen hybridihallintojärjestelmästä sekä poliittisesta perustuslaillisuudesta. Nämä kolme tekijää ovat auttaneet unionia luomaan sisäisen viitekehyksen koskien sen ulkosuhteita sekä helpottanut periaatteisiin ja normeihin sitoutumista niin kansallisesti kuin ylikansallisestikin. (Manners 2002, 240; 243; 244.)

Keskustelun käyminen on normatiivisen vallan harjoittamisen kulmakivi. Keskusteluissa tuodaan usein esille kansainväliset sopimukset, joihin kumppani pyritään sitomaan. (Manners 2009, 2.) Kuten tutkimuksessa myöhemmin osoitetaan, on tämä nähtävillä selkeästi EU:n diskurssissa koskien EU:n ja Mercosurin sopimusta. EU esimerkiksi painottaa toistuvasti Pariisin ilmastosopimuksen merkitystä ja pyrkii sitomaan etenkin Brasilian sopimuksen noudattamiseen. Argumentaation lisäksi keskustelussa käytettyjä keinoja ovat esimerkiksi kumppanille arvovallan myöntäminen tai vastaavasti toimijan huonoon valoon saattaminen. Historiallisesti EU:lle helpointa on ollut puuttua rakenteellisiin haasteisiin esimerkiksi kehitysavun, kaupan tai poliittisen dialogin keinoin. EU:lle vahvin toimintatapa periaatteiden edistämisessä (*promotion*), on osallistumisprosessi ja dialogi, joihin esimerkiksi assosiaatiosopimukset kuuluvat. (Mt, 2009, 3–4.) Myös EU-Mercosur-sopimus on assosiaatiosopimus, joka kattaa vapaakauppasopimuksen. EU on lähestynyt Mercosur-valtioita Mannersin ymmärryksen mukaan sille ominaisimmalla tavalla, osallistaen Mercosurin prosessiin.

Mannersin (2009b, 6) näkemyksien mukaan EU:n normatiivinen vallankäyttö muokkaa onnistuessaan maailmanpolitiikkaa holistisemmaksi ja kestävämmäksi. Onnistuakseen vallankäytössä EU:n toimien on oltava legitiimejä muiden toimijoiden silmissä. Periaatteiden legitiimiys kumpuaa usein kansainvälisistä sopimuksista. Erityisesti merkitystä on sillä, millaisen arvon nämä periaatteet ovat saaneet YK:n viitekehyksessä. Periaatteiden edistämisen kannalta EU:lle on keskeistä toimia selkeästi, yksinkertaisesti, johdonmukaisesti sekä holistisesti kansainvälisillä areenoilla. Tämän lisäksi Manners peräänkuuluttaa EU:n toimien kestävyyttä, jolla tarkoitetaan EU:n ajamien normien siirrettävyyttä seuraaville sukupolville. (Manners 2009 2;4.) Normien kestävyys on erityisen mielenkiintoista ilmastopolitiikkaa vasten, sillä tähän liittyy kiinteästi ajatus maapallon kestävyudesta ja elinolojen säilyttämisestä tuleville sukupolville.

2.3. Normatiivisen vallan konstruktio

Thomas Diez ja Michelle Pace näkevät normatiivisen vallan diskursiivisena konstruktiona, eikä niinkään objektiivisena faktana, kuten Manners EU:n normatiivisen vallan esittää. (Diez 2005; Pace 2007; Manners 2002). Myös Manners pitää normatiivista valtaa myös identiteettikysymyksenä (ks. s. 3), mutta Diez ja Pace vievät ajatuksen pidemmälle. Heidän mukaansa EU-toimijat esittävät itsensä esimerkkinä muille, tietynlaisina mallikansalaisina (Diez & Pace 2011, 211). Normatiivinen valta on luontainen diskursiivinen konstruktio EU:sta hyvää ajavana voimana (Diez, 2005). Tällä lähestymistavalla on selkeä yhteys sosiaaliseen konstruktivismiin. Kyseessä on sosiaalinen teoria, joka kiinnittää huomiota siihen, millaisia sosiaalisia merkityksiä asioille annetaan ja miten nämä merkitykset muokkaavat maailmaa (Barnett 2019, 194).

Michelle Pace (2007) käsittelee normatiivista valtaa konstruktiona, avoimena prosessina, joka on altis muutoksille. Hänen näkemyksensä mukaan ollakseen normatiivinen valta on EU:n onnistuttava rakentamaan itsestään kuva normatiivisena globaalina toimijana. EU:n itserepresentatio kuvaa EU:n maailmassa hyvää ajavana voimana. Keskeistä on kuitenkin tarkastella onko tämä laajemmin maailmassa hyväksytty käsitys. Muiden toimijoiden hyväksyessä EU:n normatiivisen toimijuuden, on varsin oletettavaa, että tämä muuttuisi itseään toteuttavaksi ennusteeksi. (Pace 2007, 1060.) EU:n konstruktio rakennetaan EU:n sisällä, mutta toisaalta myös ulkopuolisten toimijoiden toimesta. EU:n kyky toimia normatiivisena valtana on riippuvainen tästä konstruktioista. (Diez & Pace 2011, 213.) Huomioitava on myös ympäristö, jossa EU:n normatiivisen vallan konstruktioit kehystetään. Kansainvälisellä yhteisön rooli on merkittävä ja kuten Diez ja Pace ovat huomauttaneet, on EU-toimijoiden lisäksi huomioitava myös kansalaisjärjestöjen rooli EU:n normatiivisen vallan konstruktion syntymisessä. (Pace 2007, 1050; Diez 2013, 198.)

EU-toimijat rakentavat EU:sta kuvaa eksklusiivisena organisaationa ja normatiivisen vallan konstruktio rakentuu pitkälti palkintojen tai rangaistusten kautta. EU:n assosiaatiosopimukset ovat hyvä esimerkki tällaisesta logiikasta, jolla EU kiinnittää kumppaninsa unioniin. (Pace 2007, 1046.) Tutkielmassa analyysin alaiseksi asetetaan EU:n ja Mercosurin välinen assosiaatiosopimus ja myös suurin osa diskurssista

keskittyy sopimuksen tematiikkaan. Pace jakaa palkinnot materiaalisiin ja sosiaalisiin palkintoihin. Materiaalisiin palkintoihin lukeutuu esimerkiksi taloudellinen apu, pääsy EU:n markkinoille ja tekninen apu. Sosiaaliset palkinnot kattavat esimerkiksi EU:n kumppaneiden julkisesti kehumisen. (Mt, 1046.) Vaikka EU:n normatiivisen vallan nähdään usein olevan ensisijaisesti ideaalista valtaa, on usein vallankäytön ilmentymät materiaalisia, erityisesti taloudellisia.

EU-toimijoita on useita, minkä vuoksi myös EU:n sisältä rakennetaan normatiivisen vallan konstruktiota monelta eri taholta. EU on itsessään monitasoinen järjestelmä, jossa komission ja parlamentin lisäksi myös jäsenmailla on huomattava rooli. Onkin muistettava, että vaikka EU:lla on yhteinen ulkopolitiikka, olisi valheellista väittää, että sillä olisi vain yksi ulkopolitiikka. Jäsenvaltioilla on omia, hyvin monimutkaisia suhteita muihin toimijoihin, mutta EU esiintyy silti useilla foorumeilla kokonaisuutena. (Pace 2007, 1047.) EU:lla on oma edustajansa esimerkiksi G20- ja G7 -kokouksissa sekä YK:n alaisilla foorumeilla. Normatiivinen valta assosioidaan usein komissioon (Mt, 1048). Komissio on myös tässä tutkielmassa korostuneessa roolissa, mutta on muistettava myös muut EU-toimijat, kuten Eurooppa-neuvosto, joka määrittää keskeiset politiikkaperiaatteet. Donald Tusk, Eurooppa-neuvoston puheenjohtajana (virassa 2014-19) edustaa näitä näkemyksiä. Euroopan parlamentti edustaa ensisijaisesti kansalaisia, ja sen rooli normatiivisen vallan konstruktion luomisessa on myös huomattava. Tosin Euroopan parlamentin jäsenet ovat aktiivisia eri asioissa ja nostavat esille eri teemoja erilaisista näkökulmista. (Mt, 1049–50.)

Konstruktion kannalta EU-identiteetti on luonnollisesti mielenkiintoinen kysymys. Perinteisesti tutkimukset näkevät usein EU:n identiteetin yrityksenä luoda yhtenäisen kategorisen identiteetin painottaen EU:n ja muun maailman eroa. Jo ennen vuodesta 2002 alkanutta keskustelua normatiivisesta vallasta Manners ja Whitman (1998) keskustelivat EU:n aktiivisesta identiteetistä, joka korostaa erityisesti EU:n identiteetin refleksiivistä ulottuvuutta. EU:n kansainvälinen identiteetti muotoutuu useista erilaisista identiteeteistä, useita erilaisia taustoja vasten, hyvin muutokselle alttiina, monimutkaisena sekä jopa kiistanalaisena (Manners & Whitman 2003). EU:n normatiivisen identiteetin rakentuminen on Mannersin (2006, 178) mukaan monimutkaisuuden lisäksi syntynyt relatioonallisesti sekä suhteessa muihin toimijoihin. Myös Scheipers ja Sicurelli (2007) linkittävät EU:n normatiivisen vallan EU:n

identiteetin syntymiseen mukaillen Mannersin ja Whitmanin (2003) näkemystä EU:n kansainvälisen identiteetin rakentumisesta vasten tiettyjä tulkintoja kansainvälisesti jaetuista normeista.

Jotta EU pystyisi toimimaan normatiivisena valtana ja muuttamaan kansainvälisen politiikan normaalia, on tärkeää, että muut toimijat ymmärtävät EU:n tarkoitusperät yhteistä hyvää ajavina. Ei ole kyse vain siitä, onnistuuko EU muokkaamaan normaalina nähtyjä asioita, vaan sen ennen kaikkea kyse on siitä, miten EU toimijat esittävät itsensä kansainvälisessä politiikassa. (Diez & Pace 2007, 13.) EU:n legitimitetti EU:n kumppaneiden silmissä on eittämättä ratkaiseva EU:n normatiivisena valtana, tai Haukkalan (2011, 61) sanoin hegemoniana, toimimiseen. On myös huomioitava, että EU:n normatiivisen vallan konstruktiolla on rajansa. Diskurssin ja toimien väliin jää usein aukko, joka pidemmällä aikavälillä heikentää normatiivisen vallan käsitystä (Pace 2007, 1056 – 8).

2.4. Normatiivinen valta hegemoniana

Normatiivisen vallan teoriaa on käsitelty myös hegemoniana. Lähestymistapa on hyvin luonnollinen, sillä kyseessä on teoria, joka itsessään kertoo miten EU:n ulkopuolisiin toimijoihin vaikutetaan. Diez (2013) on linkittänyt normatiivisen vallan gramscilaiseen hegemoniaan. Gramscilaiselle hegemonialle on ominaista, että hegemonian alaiset toimijat saadaan suostumaan samoihin käsityksiin yhteiskunnasta ja sen ongelmista sekä näiden ongelmien periaatteellisista ratkaisukeinoista. Normatiivisen vallan ja gramscilaisen hegemonian välille Diez piirtää useita yhtymäkohtia. Näistä keskeisin työssä käsitellyn tapauksen kannalta on näkemys, jonka mukaan hegemonia yhdistää materiaalisia ja diskursiivisia elementtejä. Ideoiden ei ajatella syrjäyttävän materiaalisia vaikutuskeinoja, vaan nämä ovat kietoutuneet yhteen. (Ma, 194–6.) EU:n normatiivisessa kauppapolitiikassa tämä on nähtävillä EU:n tarjotessaan kauppasopimuksia vain sopimuskumppanin käyttäytyessä EU:n arvojen mukaisesti.

Diez (2013) on poiminut useamman epäkohdan normatiivisesta vallan teoriasta. Nämä ovat hänen mukaansa ratkaistavissa jos normatiivisesta vallan sijaan puhutaan hegemoniasta. Debatti siitä, onko EU:n ulkopolitiikan keskeinen ajuri normit vai

intressit kumoutuu, sillä hegemonian teoretisoinnissa sekä normit että intressit otetaan huomioon. Epäjohdonmukainen käytös, joka johtuu kilpailevista ja kiistanalaisista normeista, näyttäytyy hegemonian valossa erittäin tärkeänä, sillä hegemonia asettaa normitaistelun keskiöön. Aiemmin on kyseenalaistettu, onko normatiivinen valta ensisijaisesti selittävä vai kuvaava teoria. Gramscilaisen hegemonian lähestymistapa on ennen kaikkea kriittinen teoria, joka pyrkii näyttämään tämän hetkisen tilan ongelmallisuuden, vaikka analyysiin käytetäänkin selittäviä elementtejä. (Ma, 199–202.) Hegemonian käsittely normatiivisen vallan yhteydessä on hedelmällistä erityisesti, koska hegemonian käsittely palauttaa kriittisen lähtökohdan normatiivisen vallan teoriaan. Tämä on lähtökohtana myös tässä tutkielmassa.

Mannersin mukaan EU:n ajamat periaatteet ovat sellaisia, jotka on aikaisemmin laadittu kansainvälisten sopimusten puitteissa. Erityisen paljon painoarvoa saavat periaatteet, jotka on sovittu YK:n piirissä (Manners 2009, 2). Nämä periaatteet ovat siis ainakin jossakin määrin universaalisti hyväksytyjä, sillä ne ovat multilateraalisten prosessien tulos. Onko normatiivinen valta lähtökohtaisesti hyvinkin yhtenevä hegemonian kanssa, mutta lanseerattu normatiivisena, jotta vallan käyttö nähtäisiin hyväksyttävämpänä? Diez ja Pace seuraavat Foucault'n ymmärrystä vallasta esittäen, ettei EU:n normatiivinen hegemonia ole välttämättä negatiivinen tekijä, sillä valta on kaikista tuotteliain muoto. (Foucault 1981, 73; Diez & Pace 2011, 211).

2.5. Normatiivinen talousvalta

Normatiivisen valta näkyy EU:n ulkopoliitikassa esimerkiksi kaupankäynnin ja laajenemispolitiikan yhteydessä. Nämä ovat tyypillisiä tilanteita, joissa EU:n arvoja siirretään eteenpäin. (ks. esim. Manners 2009, 2). Kansainvälisen poliittisen talouden tutkimus on kiinnittänyt huomiota normatiivisen vallan merkityksestä kauppapolitiikassa. (ks. esim. Poletti & Sicurelli 2018). EU on kirjannut arvojensa edistämisen kauppasopimuksiensa tavoitteisiin (ks. esim. Komissio 2015). EU harjoittaa kauppapolitiikkaa ympäri maailmaa ja EU:n vapaakauppa sopimukseen kytketäänkin erilaisia ehtoja, joihin kauppakumppani sidotaan. Tosin vapaakaupan ja markkinoiden liberalisoinnin itsessään voidaan nähdä sisältävän normatiivisia piirteitä.

Kauppasopimusten ehtojen lisäksi Poletti ja Sicurelli ovat kiinnittäneet huomiota myös siihen, minkä tahojen kanssa EU on aloittanut kauppaneuvottelut. Esimerkiksi aloittaessaan neuvottelut valtioliittojen kanssa Etelä-Amerikassa, Itä-Aasiassa sekä eteläisen Välimeren alueella on EU tukenut epäsuorasti valtioiden alueellista yhteistyötä. Normatiivisista aloitteista on useita esimerkkejä, kuten vuonna 2001 EU:n hyväksymä aloite Everything but Arms, jonka tarkoitus on luoda mahdollisuuksia vientivetoiselle kehitykselle sekä estää konfliktit kehittyvissä valtioissa. Vuonna 2001 vastaavasti EU näyttäytyi Doha Development Agendan puolestapuhujana. (Poletti & Sicurelli 2018, 2;16.) Komissio julkaisi vuonna 2015 strategian Trade for All: Towards a More Responsible Trade and Investment Policy, jossa kuvataan EU:ta eettisenä talousmahtina. Tässä yhteydessä vapaakauppasopimusten linjataan hyödyntävän vipuvartta edistääkseen ympäri maailmaa arvoja, joihin listataan kuuluvan esimerkiksi kestävä kehitys, ihmisoikeudet, reilu ja eettinen kauppa sekä korruption vastainen taistelu. (Komissio 2015.)

Kauppasopimukseen liitetään useita normeja, mutta kestävä kehitys saa kauppapolitiikan yhteydessä erityisen paljon painoarvoa. Kestävä kehitys ja etenkin sen ilmastoulostuvuus, on tutkielmassa tarkastellussa tapauksessa eniten esillä oleva normi. Kestävä kehitys on saanut kasvavasti painoarvoa EU:ssa vuoden 1992 Rion ympäristö- ja kehityskonferenssin jälkeen. EU:n omaan lainsäädäntöön kestävän kehityksen periaate implementoitiin Amsterdamin sopimuksen (1999) yhteydessä. (Manners 2002, 243.) EU määrittelee kestävän kehityksen ”kehitykseksi, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa” (Komissio 2001). Kestävän kehityksen periaate on saanut alkunsa YK:n piirissä, jonka jälkeen se on implementoitu EU-lakiin. Kestävä kehitys on jalostunut EU:n tukemaksi normiksi, jota EU pyrkii edistämään ulkosuhteissaan. (Manners 2009b, 3.)

3. EU-MERCOSUR-ASSOSIAATIOSOPIMUS JA AMAZONIN METSÄPALOT

EU:n ja Mercosurin välinen kauppasopimus tunnetaan virallisesti EU-Mercosur-assosiaatiosopimuksena. Sopimuksen nimestä kumpuaa ajatus, ettei sopimuksessa ole kyse vain taloudellisista teemoista, vaan myös maanosien välisestä dialogista ja poliittisesta yhteistyöstä. EU ja Mercosur aloittivat neuvottelut vuonna 1999 ja

yhteisymmärrykseen sopimuksesta päästiin G20-kokouksen yhteydessä Osakassa 29.6.2019. Taloudellisesti EU:n ja Mercosurin välinen vapaakauppasopimus on EU:n historian suurin. Kirjoitushetkellä sopimustekstin laillisia kohtia käydään edelleen läpi. Tämän jälkeen sopimus tulee kääntää kaikille EU:n viralliselle kielelle, jonka jälkeen kaikkien osapuolten tulee virallisesti allekirjoittaa sopimus. Huomattava onkin, että kaikkien jäsenvaltioiden sekä Euroopan parlamentin on annettava edelleen hyväksyntänsä sopimukselle. (ks. esim. Komissio 2019g.)

EU:n ja Mercosurin alueiden välinen yhteistyö käynnistyi vuonna 1999 Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and Mercosur – sopimuksella. Sopimuksessa määritellään taloudellisen yhteistyön lisäksi yhteiset intressit ja yhteistyön osa-alueet, joihin lukeutuu esimerkiksi taistelu huumekauppaa vastaan sekä koulutuksen puitteissa tehty yhteistyö. (Komissio 1999). Huomattavaa on, ettei sopimus sisältänyt tällöin viittauksia kansainvälisiin sopimuksiin minkään muun kuin markkinoiden liberalisoinnin osalta, eikä EU:n arvoja tai periaatteita tuotu esiin. Vapaakauppaneuvottelut käynnistettiin uudelleen vuonna 2010, mutta ne keskeytyivät vuonna 2012. Tammikuussa 2013 Euroopan parlamentti painotti Mercosurin ja EU:n suhteiden taloudellista ja poliittista tärkeyttä. Kritiikki kohdistui Mercosurin hitaaseen toimintaan sekä taloudelliseen protektionismiin, jota osa Mercosurin jäsenvaltioista edelleen heidän mukaansa harjoitti. Parlamentti painotti toistuvasti myös demokraattisia periaatteita, ihmisoikeuksia, sosiaalisia kysymyksiä sekä ympäristöstandardeja. (Euroopan Parlamentti 2013.) EU:n ulkosuhteiden normatiivisen vallan ulottuvuuden voidaan tässä yhteydessä ymmärtää alkaneen pikkuhiljaa, sillä ensimmäisessä sopimuksessa viittauksia normatiiviseen tematiikkaan ei juurikaan ollut. Viimeisen kerran neuvottelut elvytettiin vuonna 2016, ja tämä neuvottelukierros päättyi komission ja Mercosurin yhteisymmärrykseen.

EU-Mercosur-sopimukseen on kirjattu useita sitoumuksia koskien ympäristönsuojelua, erityisesti liittyen Amazonin sademetsänsuojeluun. EU:n ulostuloista käy selkeästi ilmi EU:n pyrkimys vaikuttaa vapaakauppasopimuksen avulla Amazonin sademetsien suojeluun. Esimerkiksi sopimuksesta yhteisymmärrykseen päästyään Euroopan komission puheenjohtaja Juncker kommentoi tuoreeltaan sopimuksen sitovan Mercosur –valtiot Pariisiin ilmasopimukseen (Komissio 2019g). Sopimus sisältää useita viittauksia ympäristönsuojeluun sekä kestävään kehitykseen. Näitä sitoumuksia avataan

enemmän analyysiosuudessa. EU on jo vuonna 2010 tilannut selvityksen kauppasopimuksen kestävä kehityksen vaikutuksista. Sopimusneuvotteluja on käyty tämän selvityksen pohjalta (Trade Sustainability Impact Assessment 2010).

Tuoreesta sopimuksesta huolimatta EU:n ja Mercosurin välillä, Amazonin metsäpalot laajenivat ennennäkemättömällä tavalla heinä-elokuussa 2019 herättäen maailmanlaajuisia huolta (ks. esim. Salzar-Lopez & Allen 2019; Watts 2019). Amazonin sademetsä roihusi liekeissä aiheuttaen esimerkiksi São Paulon sähköjen katkeamisen sekä kaupungin pimenemisen savupilvien vuoksi. Mediassa nostettiin esille erityisesti Brasilian presidentin Jair Bolsonaro rooli palojen leviämisessä, sillä esimerkiksi ympäristösakkojen suhteellinen määrä oli laskenut samaan aikaan kun palojen määrä oli kasvanut (Hughes 2019; Miranda 2019). Kansalaisyhteiskunta reagoi tilanteeseen kehottaen EU:ta jäädyttämään kauppasopimuksen (ks. esim. vetoamus 340+ organisations call on the EU to immediately halt trade negotiations with Brazil 2019).

Elokuussa 2019 Amazonin sademetsän polttamisen ollessa huipussaan oli samanaikaisesti käynnissä tuhansia toisistaan erillisiä paloja, joita oli arvion mukaan kolme kertaa enemmän kuin samaan aikaan vuonna 2018. Brasilian avaruustutkimus instituutin (INPE 2019) mukaan Amazonin sademetsää tuhosi elokuussa yhteensä 30 901 metsäpaloa. Kuivan kauden aikaan heinäkuusta lokakuuhun palot voivat syttyä myös luonnollisista syistä kuten salamoista, mutta vuonna 2019 valtava määrä paloja johtui erityisesti maanviljelijöiden tarkoituksellisesta sademetsän polttamisesta, kaskeamisesta, jolla raivataan metsää karjalle ja maanviljelylle sopivaksi. Amazon on maailman suurin sademetsä, eikä suorista palojen vaikutuksista kärsitä vain Brasiliassa, esimerkiksi Paraguayssa ja Boliviassa on menetetty metsää sekä kärsitty savun aiheuttamasta ilmanlaadun heikkenemisestä. (Hughes 2019.) Sademetsän kiihtyvää tuhoutumista käsiteltiin mediassa pian globaalina kriisinä (ks. esim. Child 2019, Lawrence 2019, BBC News Mundo 2019, Frilander 2019). Amazonin tilanne näkyi laajalti myös sosiaalisessa mediassa, esimerkiksi #PrayForAmazonia ja #PrayForAmazon nousivat Twitterissä käytetyimpien aihetunnisteiden joukkoon 21. elokuuta.

Amazonin merkitys ilmastolle on suuri erityisesti sen hiilensitomiskyvyn vuoksi. Tutkijat ovat varoittaneet Amazonin metsäkadon ”käännekohdasta”, jonka jälkeen metsäkato alkaa ruokkia itseään, mikä johtaa metsän täydelliseen tuhoutumiseen vain vuosikymmenien sisällä (Xavantina & Santarém 2019). Amazonin sademetsillä arvioidaan olevan myös globaaleja vaikutuksia, sillä ne ovat aiemmin imeneet itseensä jopa puolet maapallon hiilidioksidipäästöistä. Sademetsien kyky sitoa hiiltä itseensä on kuitenkin heikentynyt ja syynä pidetään lämpötilojen nousun ohella metsien hakkuita, joihin metsän kaskeaminen lasketaan. (Hubau ym. 2020.)

EU:n yritys sitoa vapaakauppasopimuksen avulla Mercosur-valtiot tiukemmin ympäristönsuojeluun ja ilmastomuutoksen hillitsemistyöhön näyttäytyy tapauksen myötä heikohkona. Astuakseen voimaan kauppasopimuksen kaikkien EU-jäsenmaiden tulee hyväksyä sopimus ja Ranska ja Irlanti ilmoittivat piakkoin, etteivät tulisi allekirjoittamaan sopimusta. Keskeiseksi hahmoksi mediassa muodostui Emmanuel Macron, joka puhui vapaakauppasopimuksen hylkäämisen puolesta (ks. esim. Stone 2019). Bolsonaro syytti Macronia uuskolonialismista, sekä ilmaisi, ettei Brasiliata tarvinnut ’pelastaa’ (@jairbolsonaro, Twitter 2019). Toimiakseen normatiivisena valtana, tai hegemoniana, on ensi sijaisen tärkeää, että EU:n toimet nähdään legitiimeinä (ks. esim. Haukkala 2011, 61). Kommentti herättää kysymyksen, missä määrin normatiivisen vallankäyttö on ollut legitiimiä muiden toimijoiden näkökulmasta?

4. KRIITTINEN DISKURSSIANALYYSI METODINA

Diskurssianalyysi on metodisesti paras työkalu suhteessa tutkimuskysymykseen, sillä työ pyrkii ymmärtämään, miten EU rakentaa itseään kuvaa normatiivisena valtana valitun tapauksen yhteydessä. Tässä tarkoituksessa diskurssianalyysin kriittinen sävy on vähäisempi. Toisaalta työ käsittelee vahvasti kriittisen diskurssianalyysin kautta EU:n käyttämää valtaa suhteessa Mercosur-valtioihin. Diskurssianalyysin voidaan arvioida saavuttaneen Euroopan integraatiotutkimuksessa valtavirta-aseman (Diez 2014, 320), mutta normatiivisen vallan tutkimukseen sitä ei ole sovellettu samassa mittakaavassa.

Diez (2014) on käsitellyt diskurssia metodisena välineenä EU:n ulkosuhteissa. Hän näkee, että diskurssianalyysi on ensisijaisesti kriittinen metodi siinä mielessä, että se tutkii politiikassa hallitsevaa ymmärrystä. Tämä ajatus perustuu lähtökohdalle, jossa ajatellaan, että diskurssi muovaa kontekstia, jossa itsenäisiä politiikka-artikulaatioita esitetään. Tässä mielessä diskurssianalyysi voi tarjota lisäarvoa selittävänä metodina. Diez'n mukaan tulisi joustaa positiivisesta, kausaalisanalyttisesta, kapeasta käsityksestä selittävän käsitteestä. (Mt, 320.) Kriittisen diskurssianalyysin mielenkiinnon kohteeksi nousee erityisesti diskurssin suhde valtaan, sosiaaliseen eriarvoisuuteen sekä ylivaltaan. Valta ja dominanssi ovat usein institutionalisoituneita ja järjestäytyneitä. Kriittinen diskurssianalyysi ei varsinaisesti pyri ottamaan osaa mihinkään yksittäiseen paradigmaan, koulukuntaan tai diskurssiteoriaan. Kiinnostus ja motivaatio liittyvät enemmänkin sosiaalisten ongelmien esiin nostamiseen. (van Dijk 1993, 283.)

Työ nojaa erityisesti Norman Faircloughin näkemyksiin kriittisestä diskurssianalyysistä. Hän on jakanut perustavanlaatuiset vahvuudet kriittisessä diskurssianalyysissä kolmeen; sen relationaalisuuteen, dialektisuuteen sekä tiederajat ylittävyyteen. Kriittinen diskurssianalyysi ei ole vain analyysia diskurssista, vaan se on ennemminkin systemaattinen analyysi diskurssin ja muiden elementtien suhteesta. Fairclough näkee, ettei kyseessä ole vain kuvaava menetelmä, vaan diskurssianalyysi sisältää myös normatiivisen latauksen siinä mielessä, että se pyrkii korjaamaan mahdollisia sosiaalisia ongelmia ja kiinnittämään huomiota diskursiivisiin rakenteisiin, jotka tukevat niitä. (Fairclough 2010 3,10.)

Normatiivisen vallan diskurssin tärkeys kumpuaa kahdesta eri osa-alueesta. Yhtäältä tiettyjen normien puolesta puhumisesta ja toisaalta luoden rajoja, joiden sisällä EU:n ulkopoliittikkaa konstruoidaan. Keskeistä on kiinnittää huomiota representaatioihin toimijoista, eli siihen miten toimijat esitetään diskurssissa. Representaatioiden toistuessa ne vahvistuvat ja normalisoituvat. Diez'n mukaan Euroopan normatiivinen diskurssi koskee erityisesti vahingon rajoittamista kansainvälisissä suhteissa. (Diez 2014, 320, 322, 339.)

5. EU:N ULOSTULOT AINEISTONA

Primääriaineisto koostuu kahdesta eri osuudesta. Ensin tarkastellaan lähtökohtia, joista EU on pyrkinyt vaikuttamaan Mercosuriin kauppasopimuksen avulla. Tämän jälkeen analysoidaan EU:n ulostuloja liittyen Amazonin metsäpaloihin syksyllä 2019. Primääriaineisto on valittu erityisesti silmällä pitäen EU:n normatiivisen vallan käsityksen rakentumista. Miten EU ylläpitää ja rakentaa diskurssissaan normatiivisen vallan konstruktiota?

Ensimmäisessä osuudessa käsitellään EU–Mercosur-vapaakauppasopimuksen tiivistelmää, sillä kauppasopimuksen virallinen laillisesti sitova teksti ei ole vielä kirjoitushetkellä valmis. Paperi sisältää periaatteineen kehyksen, jonka pohjalta lopullinen sopimusteksti koostetaan. Paperissa on 17 lukua, jotka on koostettu neuvottelujen pohjalta. Analyysinalaiseksi asetetaan niin EU:n kuin Mercosurinkin tuottamat lehdistötiedotteet sopimuksesta päivältä, jolloin yhteisymmärrykseen sopimuksesta päästiin. Mercosurin tuottama lehdistötiedote on valittu pintapuoliseen tarkasteluun vertailukohdaksi EU:n viestinnälle sopimuksesta. Näiden lisäksi tarkastellaan Euroopan komission tuottamia tiedotteita, jotka koskevat sopimuksen avaintemoja sekä kestävästä kehityksestä. Nämä dokumentit ovat melko lyhyitä ja visuaalisia ja niiden tarkoituksena on selkeästi olla helposti lähestyttäviä. Ydinasiat -dokumentti keskittyy sopimukseen kokonaisuutena. Kestävän kehityksen paperi kerää yhteen teemat ympäristönsuojelusta, ilmastonuojelusta, vastuullisista tuotantoketjuista, työntekijäoikeuksien suojelusta sekä ihmisoikeuksien ja alkuperäiskansojen suojelusta. Nämä ovat tiivistelmiä sopimuksesta, joten niiden avulla päästään pureutumaan erityisesti siihen, mitä EU toivoo sopimuksesta huomioitavan.

Toinen osuus analyysia sijoittuu ajallisesti syksyyn 2019. Tällöin Amazonin metsäpalot oli huomioitu kansainvälisesti ja EU:n oli kommentoitava tilannetta. EU-Mercosur-assosiaatiosopimuksesta oli päästy tällöin jo yhteisymmärrykseen, mutta sopimusta ei ollut ratifioitu Euroopan parlamentissa tai EU:n jäsenmaissa. Analysoitavat tekstit ovat lehdistötiedotteita ja puheenvuoroja, joita EU on antanut julkisuuteen koskien Amazonin tilannetta.

Euroopan komissio antoi ensimmäisen lehdistötiedotteensa 23.8.2019 Amazonin metsäpalojen hälyttävästä tilanteesta. Vastaavanlainen lehdistötilaisuus, jossa keskusteltiin Amazonin tilanteesta järjestettiin myös 26.8.2019 sekä 29.8.2019. Mina Andreeva, komission edustaja vastaa videolla lehdistön kysymyksiin sekä määrittää Euroopan komission kannan. Näiden lehdistötiedotteiden lisäksi analysoitavaksi on valittu Euroopan komission tiedonanto pelastuspalvelumekanismen aktivoimisesta metsäpaloista kärsivän Bolivian auttamiseksi. Muut EU:n puheenvuorot on annettu kansainvälisten kokousten yhteydessä. Ranska nosti G7-puheenjohtajuutta halussa pitävänä valtiona Amazonin tilanteen agendalle G7-valtioiden tapaamisessa Biarritzissä elokuun lopussa 2019. Ennen kokouksen alkua Donald Tusk, Eurooppa-neuvoston silloinen puheenjohtaja kommentoi tilannetta. Myöhemmin syksyllä YK:n yleiskokouksen yhteydessä pidettiin Amazonin tilannetta koskeva tapaaminen, jossa Tusk vastaavasti edusti EU:n kantaa.

6. ANALYYSI

6.1. EU:n pyrkimys vaikuttaa Mercosurin ympäristönsuojeluun kauppapolitiikan avulla

Kuten edellä mainitaan, analyysiosuus koostuu kahdesta kokonaisuudesta. Näistä ensimmäinen hahmottaa, miten EU on pyrkinyt vaikuttamaan Amazonin suojeluun ennen alkusyksyä 2019. Tämän jälkeinen luku käsittelee EU:n puheenvuoroja syksyllä 2019. Tekstin diskurssia käsitellään sekä kriittisesti että EU:n normatiivisen vallan konstruktion rakentumisen kannalta.

Tekstissä nousee esiin useita normatiivisen vallan konstruktion rakentamisen piirteitä, joita on avattu aikaisemmin tutkielmassa. EU pyrkii osoittamaan, että se on onnistunut vaikuttamaan Mercosur-valtioiden ympäristönsuojeluun kauppasopimuksen avulla. Samalla EU pyrkii antamaan kauppasopimukselle normatiivisen merkityksen. EU:n tapa edistää kansainvälisten sopimusten asemaa maailmanpolitiikassa on vahvasti esillä ja erityisesti painoarvoa saa Pariisin ilmastopimuksen täytäntöönpano. EU esiintyy diskurssissa esimerkkinä Mercosurille ja sitoo Mercosur-valtioita edistämiinsä arvoihin.

6.1.1. EU:n tukeutuminen kansainvälisiin sopimuksiin

EU:n normatiiviseen valtaan liittyy kiinteästi EU:n tapa edistää ja tukea kansainvälisten instituutioiden normeja. Kestävä kehitys on hyvä esimerkki normista, jota EU pyrkii edistämään ja harjoittamaan ulkosuhteissaan. Normi on alunperin syntynyt YK:n piirissä, mutta on sittemmin omaksuttu osaksi EU:n sopimus pohjaa (Manners 2009, 2.) Kestävän kehityksen normi on korostunut EU:n diskurssissa. Tähän linkittyen EU:n diskurssissa toistuu ajatus sopimuksen perustumisesta lähtökohdalle, jossa kaupan ei tulisi tapahtua ympäristön tai työvoiman kustannuksella, vaan päinvastoin sen tulisi edistää kestävä kehitystä (ks. esim. Komissio 2019 c, d, f ja g). EU-Mercosur-sopimus kiteytetään sanoihin ”siltojen rakentamista kaupalle ja kestävälle kehitykselle” (Komissio 2019c, käänös Hildén 2020.)¹

Sopimuksen periaatteet sisältävät paperi ei ole vielä lopullinen sopimusteksti, ja sen vuoksi luku ympäristönsuojelusta ei ole vielä muotoiltu. Sen sijaan tekstissä ilmaistaan sopimuskumppaneiden päässeensä yhteisymmärrykseen sitovasta kielestä, jolla sitoudutaan ”tehokkaaseen Pariisin ilmastopopimuksen soveltamiseen sekä yhteistyöhön kauppa-ilmastonmuutosrajapinnassa (Komissio 2019f, 14; käänös Hildén 2020²)”. Näin sanoen EU luo kuvaa, että tämä kauppasopimus vahvistaa ”sitovalla kielellä” Mercosurin velvoitteita, joka on EU:n ansiota. Tässä yhteydessä kerrotaan myös metsien hävittämistä vastaan olevista sitoumuksista, joita yksityisen sektorin aloitteet vahvistavat. Esimerkkinä tästä annetaan kiello lihan tuottamisesta alueilla, jotka ovat kärsineet metsäkadosta lähiaikoina (Ma, 14–15.) Tämä viittaa Brasiliassa maanviljelijöiden perinteiseen kaskeamiseen, jolloin sademetsää poltetaan tehden maataloudelle lisätilaa (ks. esim. Miranda 2019). Lopullisen sopimustekstin luvun mainitaan sisältävän sitoumuksia vastuulliseen liiketoimintaan, kestäväan maanviljelyyn ja metsänhoidon hallintaan (Komissio 2019f, 15). Nämä viittaukset ovat juuri sellaisia, joilla EU pyrkii jo ennaltaehkäisevästi sitomaan sopimuskumppaninsa ilmastonmuutoksen hillintään. Näitä viittauksia markkinoidaan EU:n saavuttamina onnistumisina, kuten myöhemmin tämä tutkielma osoittaa.

¹ Building bridges for trade and sustainable development

² they agreed to strong language committing to effectively implement the Paris Agreement and to cooperate on the trade- climate change interface.

Ydinasiat -dokumentissa ”Metsäkadon kuriin saaminen” on otettu erilliseksi nostoksi Pariisin ilmastopimuksesta. Pariisin ilmastopimuksen sisällöstä on kerätty infolaatikko, joille on annettu erityistä huomiota. Tässä on nostettu kolme eri kohtaa Pariisin ilmastopimuksesta. Näistä ensimmäinen on ”Brasilian lupaus vähentää vuoteen 2025 mennessä nettokasviuonepäästöjään 37% verrattuna vuoden 2005 päästöihinsä” (kääntänyt Hildén 2020)³. Toisena viittauksena on ”Brasilian lupaus lopettaa laitton metsien hävittäminen Amazonilla ja metsittää 12 miljoonaa hehtaaria vuoteen 2030 mennessä” (kääntänyt Hildén 2020)⁴ Metsäkatoa käsittelevät kohdat on lihavoitu tekstistä, ne ovat asiat, joita EU toivoo tekstistä poimittavan. (Komissio 2019c.) Esiin nostetut sitoumukset koskevat vain Brasiliaan, eikä viittauksia Mercosurin muihin valtoihin ole lainkaan. Tämä luo kuvaa, että vapaakauppasopimus koskisi vain Brasiliata, ikään kuin muut Mercosur-valtiot olisi otettu sopimukseen mukaan vain, jotta Brasilia saataisiin sidottua Pariisin ilmastopimukseen. Kolmas viittaus Pariisin ilmastopimukseen koskee EU:ta itseään: ”EU lupaa vähentää sisäisiä päästöjään vähintään 40% vuoteen 2030 mennessä” (Ma, kääntänyt Hildén 2020)⁵. Tämä asetelma mukailee normatiivisen vallan esimerkin näyttämisen periaatetta, jolloin EU konstruoidaan tietynlaisena mallina muille (ks. esim. Diez & Pace 2011).

Kestävän kehitys ja ympäristönsuojelu eivät ole ainoita teemoja, joissa tukeudutaan kansainväliseen säännöstyöhön. Sopimusteksti sisältää esimerkiksi useita viittauksia Maailman kauppajärjestöön (WTO) sekä YK:n piirissä toimivaan sääntelyyn. WTO:n periaatteisiin tukeudutaan esimerkiksi käsitellessä epäreiluja käytäntöjä, minkä yhteydessä painotetaan WTO:n kaupansuojeluinstrumenttien olevan *edelleen* käytössä. (Komissio 2019f, 4–6.) Tästä voidaan ymmärtää EU:n pyrkivän osoittamaan olevansa kansainvälisessä politikassa toimija, joka pitää kansainvälisen sopimusten arvoa suurena. Samalla EU tulee luoneeksi käsitystä, ettei Mercosur välttämättä toimi samankaltaisesti. Sopimuksen ilmaistaan esimerkiksi vahvistavan sopimusosapuolten sitoutumista WTO:n velvoitteisiin useita kertoja. Toisaalta sopimuksen osoitetaan menevän WTO:n piirissä sovittua pidemmälle esimerkiksi tietojenvaihdon ja markkinoinninliberalisoinnin kautta (Ma, 6).

³ a pledge by Brazil to reduce by 2025 its net greenhouse gas emissions by 37% compared to 2005 levels

⁴ a pledge to stop illegal deforestation in the Brazilian Amazon and to reforest 12 million hectares by 2030

⁵ a pledge by the EU to reduce its domestic emissions by at least 40% by 2030

6.1.2. EU esimerkkinä ja standardien asettajana

Manners näkee normatiivisen vallan erityisesti EU:n kykynä asettaa standardeja kansainvälisissä suhteissa (Manners 2008, 45). Standardien asettamisen lisäksi normatiivisen vallan konstruktioita luodaan usein esittämällä EU esimerkillisenä toimijana (Diez & Pace 2011, 211). Molemmat näistä piireistä on vahvasti esillä EU:n diskurssissa.

Sopimusteksti ei sisällä viittauksia siihen, että sopimus velvoittaisi vain Mercosuria, eikä näin olekaan. Esiolettamus on, että EU toimii jo valmiiksi sopimuksen määrittämällä tavalla. EU:n toiminta on jo kestävän kehityksen periaatteiden mukaista: se on sitoutunut Pariisin sopimukseen, toiminta on läpinäkyvää ja hyvän hallinnon mukaista, ja se edistää markkinoiden liberalisointia maailmankaupassa. EU esiintyy tekstin pohjalta ikään kuin esimerkkinä Mercosurille. Tämä ilmenee erityisesti mainittaessa ”EU:n yksityisen sektorin aloitteet metsiä tuhoamattomissa toimitusketjuissa sekä tuottajalähtöiset aloitteet, joilla on esimerkiksi pyritty hillitsemään soijapavun viljelyä metsämaalla” (Komissio 2019f, 15; kääntänyt Hildén 2020⁶). Myös läpinäkyvyyttä käsiteltäessä mainitaan EU:n suorittama kestävään kehitykseen liittyvien vaikutusten arviointi viitekehys (Sustainability impact assessment, SIA), joka on koostettu esimerkiksi konsultaatioiden, teknisten työpajojen ja kansalaisyhteiskunnan vaikutuksesta (Ma, 16). EU tarjoaa monikeskistä selvitystapaansa ja ikään kuin osoittaa toimineensa tavalla, jota myös Mercosurin olisi hyvä seurata. Tämä voidaan ymmärtää normatiiviselle vallalle tyypillisenä tapana toimia, sillä EU pyrkii jakamaan standardejaan. (ks. esim. Manners 2008, 45).

Joissakin yhteyksissä EU tuo selkeämmin esille asettavansa sopimukseen standardeja. Esimerkiksi Kestävän kehityksen –dokumentissa EU:n sanotaan ”kieltävän laittomasti hankitun puutavaran”⁷ ja molempien sopimusosapuolten ilmoitetaan ”sitoutuvan laittomia hakkuita vastaan käytävään taisteluun ja tukevan puutavaran hankkimista

⁶ EU private sector actions on zero deforestation supply chains and producer-led initiatives, such as the soy moratorium in Brazil to limit the expansion of soy plantations in forestland.

⁷ The EU prohibits the sales of illegally harvested timber.

kestävästi hoidetuista metsistä” (Komissio 2019d, kääntänyt Hildén 2020⁸). Sanamuodosta tulee selvästi esille kiellon olevan peräisin nimenomaan EU:sta. Toinen hyvä esimerkki on kun ruokaturvallisuutta käsiteltäessä todetaan: ”EU:n standardeja ei tulla laskemaan millään tavalla” (Komissio 2019f 7; kääntänyt Hildén 2020⁹).

Sopimustekstissä on kaksi usein toistuvaa termiä. Nämä ovat läpinäkyvyys ja turvallisuus. Läpinäkyvyys on koko sopimuksen läpileikkaava teema, joka yhdistetään eri otteissa esimerkiksi tiedonvaihtoon, dialogiin sekä hyvään hallintotapaan. Sopimusosapuolet myös vahvistavat tavoitteekseen läpinäkyvyyden sekä ennustettavan sääntelyn ja tehokkaat menettelytavat taloudellisille operaatioille. (Komissio 2019f, 3–16.) Läpinäkyvyys on EU:n piirissä tärkeä aihe, jolla on EU-lakiin kirjattu perusta. (Karageorgou 2006). Se voidaan ymmärtää yhdeksi EU:n edistämistä normeista ja sen korostaminen sopimustekstissä voidaan ymmärtää tämän periaatteen edistämisenä myös Mercosur-valtioissa. EU pyrkii myös osoittamaan kansalaisyhteiskunnan roolin merkityksen yhteiskunnassa. Tämä on esillä esimerkiksi Ydinasiat -dokumentissa, kun kansalaisyhteiskunnan roolia kuvataan vapaakauppasopimuksen toteuttamisessa. Kansalaisyhteiskunnalle luvataan selkeä rooli sopimuksen toteuttamisen valvonnassa, jolloin järjestöt voivat ”nostaa esiin niin ympäristö kuin työvoima ongelmiakin” (Komissio 2019c, kääntänyt Hildén 2020¹⁰). Kansalaisyhteiskunnan roolin kohentaminen voidaan nähdä yhtenä EU:n ajamista normeista. Toisaalta EU rakentaa myös eurooppalaisista kuvaa *mallikansalaisina*, sillä oletusarvo on, että eurooppalaiset kansalaisjärjestöt tarttuvat sopimuksen mahdollisiin epäkohtiin.

Turvallisuus on kuvattu sopimustekstissä vahvasti EU:n näkökulmasta. Tämä tulee esille erityisesti viidennessä luvussa joka käsittelee hygienia- ja terveystoimia. Kappaleessa esitetään ”hygienia- ja terveysturvallisuuden varmistavan EU-kuluttajien turvallisuuden kaikkina ajankohtina” (kääntänyt Hildén 2020¹¹). Toistona kerrotaan näiden järjestelyjen ”suojelevan” EU-kuluttajia ja heidän ruokaturvallisuuttaan sekä eläinten ja kasvien terveyttä. (Komissio 2019f 6–7.) Asetelma vaikuttaa olevan sellainen, ettei EU:n markkinatuotteissa voisi olla minkäänlaisia terveydellisiä riskejä

⁸ –the EU and Mercosur commit to combat illegal logging and to promote the sourcing of timber from sustainably managed forests.

⁹ The EU standards will not be relaxed in any way by the agreement with Mercosur

¹⁰ to address human rights issues, including with regard to indigenous peoples.

¹¹ preserving the safety of EU consumers at any moment.

Mercosur-valtioiden kuluttajille. Tekstissä puhutaan esimerkiksi *turvallisen* kaupan mahdollistamisesta tautivapailta alueilla ja vahvistetaan mahdollisuutta toimia nopeasti kriisitilanteissa, jotka koskevat ihmis-, eläin-, tai kasviturvallisuutta. (Mt, 6–7.) Kokonaisuus antaa kuvan, jossa EU on jo valmiiksi turvallinen ja hygieeninen kauppalue, jonka tasolle Mercosurin on päästävä.

Sopimustekstin viimeinen luku käsittelee kiistanratkaisua ja määrittelee mekanismin kiistojenratkaisua varten. Tekstissä sanotaan EU:n olevan kykenevä haastamaan yksittäisiä Mercosur-valtioita (Komissio 2019f, 16). Lähtökohtaisesti ajatus on, ettei EU tulisi rikkomaan sopimusta, vaan sopimusteksti on koostettu nimenomaisesti niin, että EU:lla on oikeudellisesti mahdollisuus haastaa Mercosur-valtioita. Tämä kirjaus tuo kaikkein vahvimmin esille EU:n sitoneen Mercosur –valtiot oikeudellisesti omiin periaatteisiinsa ja normeihinsa, joita se pyrkii edistämään. Samalla EU asettuu omalla tavallaan Mercosurin yläpuolelle.

6.1.3. Reilu sopimus, jossa on kyse paljon muustakin kuin kaupasta

Sopimus asetetaan kontekstiin, jossa se on osa uutta viitekehystä, joka kattaa niin poliittisen kuin taloudellisen kumppanuuden (Komissio 2019g). EU pyrkii osoittamaan, ettei kyseessä ole *vain* kauppasopimus, vaan sopimukseen on päästy muistakin teemoista, jotka tukevat EU:n näkemyksiä laajemmin kuin vain kaupan osalta. Assosiaatiosopimusta kuvatessa nostetaan esiin kasvava yhteistyö esimerkiksi siirtolaisuuden, digitaalisen talouden, tutkimuksen, opetuksen, yritys vastuun, valtamerien hallinnon, terrorisminvastaisen taistelun, rahanpesun sekä verkkorikollisuuden aloilla. Sopimuksen kuvataan mahdollistavan yhteistyön aikaisempaa paremmin ja ”lujittavan yhteyksiä tärkeisiin kumppaneihin ja tukevan EU:n asemia monissa globaaleissa kysymyksissä” (Mt, kääntänyt Hildén 2020¹².) Yksittäin kaupan edistäminen ei olisi normatiivisesti niin helposti perusteltavissa, mutta kun sopimukseen liitetään muita elementtejä, on sopimuksella täysin erilainen normatiivinen merkitys. EU viestii tietysti myös konkreettisista taloudellisista

¹² – consolidate the relations with the important partners in the region, supporting EU positions on many global issues

hyödyistä, mutta sopimusta kuvataan kuitenkin vahvasti muistakin kuin taloudellisista näkökulmista.

Vertailukohtana Mercosurin lehdistötiedote keskittyy lähtökohtaisesti kuvaamaan sopimuksen taloudellisia hyötyjä. Tosin tekstissä on myös maininta selkeistä säännöistä, läpinäkyvyydestä ja ennustettavuudesta. EU:ta kuvataan varmana ja ennustettavana kauppakumppanina. Mercosurin tiedotteesta huokuu ajatus EU:sta nimenomaan taloudellisena kumppanina. Sopimuksessa esimerkiksi näytetään miten EU:n muut vapaakauppasopimukset ovat nostaneet sopimuskumppaneiden ulkomaankauppaa. Näitä nostoja korostetaan kuvituksella, josta selviää silmäilemällä kuinka EU on moninkertaistunut valtioiden ulkomaankaupan. (Mercosur 2019.) EU:n lehdistötiedotteet ovat halunneet kuvata sopimusta erityisesti poliittisen dialogin, ympäristön sekä kestäväkehityksen näkökulmasta, on Mercosurin tiedote nimenomaan taloudelliseen yhteistyöhön keskittyvä. Mercosurin tiedote ei sisällä esimerkiksi yhtäkään viittausta kestävään kehitykseen, siinä missä EU on tuottanut aiheesta erillisen tiedotteen (Mt; Komissio 2019c). Toisaalta yleiskatsauksena Mercosurin lehdistötiedote maalaa EU:sta varsin positiivisen kuvan, vaikka käsittääkin EU:n lähinnä kauppakumppanina, jättäen muun yhteistyön vähemmälle huomiolle.

Vapaakauppasopimuksesta syntyvää mielikuvaa pyritään kohentamaan avaamalla tiettyjä teemoja. Esimerkiksi ilmastollisia vaikutuksia käsiteltäessä kehoitetaan ”näkemään maataloustuotteiden, kuten soijan ja naudanlihan ympäristövaikutukset kontekstissa”¹³ (Kääntänyt Hildén 2020; Komissio 2019d). Naudanliha ja soija ovat arvioiden mukaan erityisen haitallisia ilmastolle (ks. esim. Environmental reporters 2016), jonka vuoksi EU:n perustelut koskevat juuri näitä tuotteita. Sanoma on, että sopimus ei tule kasvattamaan naudanlihan tuotannon määrää merkittävästi Mercosurin alueella. Samanlainen perustelu sille, miksei sopimus riko EU:n ajamia arvoja löytyy työvoimaoikeuksiin liittyen. Mercosur-valtioiden kerrotaan ratifioineen kansainväliset työstandardit sisältäen kaikki kahdeksan ILO –yleissopimusta (Komissio 2019d.) EU vastaa kritiikkiin ennakoiden, selittäen, ettei sopimuksesta koidu ilmastolle haitallisia vaikutuksia. Samalla EU pyrkii osoittamaan toimivansa johdonmukaisesti, sillä solmiessaan sopimusta se on huolehtinut itselleen tärkeistä arvoista. EU:n toimien tulee

¹³ The possible environmental impact of trade in agricultural products such as beef and soya should be seen in context.

olla johdonmukaista ja pitkäjänteistä, jotta normatiivisen vallan konstruktio säilyy (Pace 2007, 1058). Johdonmukaisuuteen liittyen EU:n diskurssissa nostetaan ympäristöaspekti toistuvasti esille. Sopimuksen kerrotaan luovan ”merkittäviä mahdollisuuksia kestäväan kasvuun molemmille osapuolille, samaan aikaan kunnioittaen ympäristöä” (Komissio 2019g, kääntänyt Hildén 2020¹⁴). Talouskasvusta ja ympäristön suojelusta puhutaan yhtäaikaaisesti luoden kuvaa, ettei ympäristö tule rasittumaan talouskasvusta, vaan päinvastoin sopimus tukee ympäristönsuojelua.

EU:n komission lehdistötiedotteen intro esittelee sopimusta kunnianhimoisena, tasapainoisena ja kokonaisvaltaisena vapaakauppasopimuksena (Komissio 2019g). *Tasapainoinen* viittaa implisiittisesti kaupan sääntöjen olevan usein epätasapainoiset. EU ei halua näyttäytyä sopimuksen yhteydessä valossa, jossa se joko hyväksyisi säännöt, joista se ei itse hyödy, mutta ei myöskään epäreiluna kauppakumppanina. Sekä Komission puheenjohtaja Jean-Claude Juncker että Phil Hogan, maatalouden ja maaseudun kehityksen komissaari kuvaavat sopimuksen hyödyttävän kaikkia (Mt). Molempien osapuolien sopimuksesta hyötymisen korostaminen kertoo toisaalta EU:n oikeudenmukaisesta itserepresentaatiosta, mutta toisaalta myös luo käsityksen, että EU:lla olisi ollut lähtökohdat neuvotella kauppasopimus, joka ei olisi ollut toiselle osapuolelle niin otollinen.

Sopimuksessa on viittauksia periaatteista, joita EU ja Mercosur sopimuksen mukaan pyrkivät edistämään kansainvälisillä foorumeilla. Sopimuksen mainitaan esimerkiksi edistävän EU:n globaalia eläinten hyvinvoinnin agendaa. Vaikka kyseessä on nimenomaan EU:n agenda, ilmaistaan tekstissä, molempien sopimuskumppaneiden toimivan jatkossa tämän edistämiseksi. (Komissio 2019f, 6–7.) Kirjaus antaa ymmärtää sopimuksen auttavan EU:ta saamaan Mercosurin seuraamaan asialistaansa ja tukemaan EU:n toivomaa sääntelyä esimerkiksi eläinten hyvinvoinnissa. Vastaavanlainen kirjaus koskee valtion taloudellisia avustuksia. Tekstissä nähdään valtionapujen olevan kansainvälisen tason ongelma, joka saattaa haitata markkinoiden toimintaa. Kirjauksen mukaan EU ja Mercosur tulevat yhteisesti nostamaan ongelmaa esiin WTO:ssa. (Mt, 12.) EU:n peräänkuuluttamasta globaalista yhteistyöstä muilla foorumeilla ei Mercosurin tiedotteessa ole yhtään mainintaa (Mercosur 2019). EU:n normatiivisen

¹⁴ – create significant opportunities for sustainable growth on both sides, while respecting the environment.

vallan valossa nämä kirjaukset näyttäytyvät EU:n vallankäyttönä, sillä Mercosur sidotaan EU:n ajamiin periaatteisiin.

6.2. Kommentit julkisuudessa syksyllä 2019

EU:n diskurssi koskien Amazonin tilannetta syksyllä 2019 on lähtökohtaisesti pyrkinyt puolustamaan normatiivisen vallan konstruktiota, mutta ulostuloissa näkyy myös selvästi EU:n itserepresentaatio hyvää ajavana toimijana. Diskurssissa on korostunut kolme osa-aluetta. Näistä ensimmäinen on kysymys sopimuksen lainalaiseksi saattamisesta, sillä se antaisi EU:lle mahdollisuuden toimia laillisilta lähtökohdilta. Laillisen perustan korostaminen on itsessään luonut kuvaa EU:sta toimijana, joka pyrkii edistämään ympäristönsuojelua, sillä se on pyrkinyt sitomaan Brasilian Pariisin ilmastopopimukseen. Toiseksi EU:n diskurssi on sisältänyt useita viittauksia EU:n valmiuteen auttaa metsäpaloista kärsineitä valtioita ja toisaalta myös muiden velvollisuutta tehdä samoin. Kolmanneksi EU on halunnut osoittaa diskurssissaan Amazonin palamisen koskettavan globaalisti kaikkia ja oikeuttanut näin kommentteja koskien ratifioinnista kumpuavaa valta-asetelmaa, jolla EU on epäsuorasti käyttänyt valtaa suhteessa Mercosur-valtioihin. Näitä teemoja korostaessaan EU luo itsestään kuvaa normatiivisena toimijana. Toisaalta tämä voidaan tulkita myös pyrkimyksenä toimia hegemoniana.

Kuten aikaisemmin on todettu, suuri osa EU:n edistämistä normeista on peräisin kansainvälisistä sopimuksista. Tämä on nähtävillä tapauksessa, sillä tiedotustilaisuuksissa toistuvien teema on EU-Mercosur-sopimuksen lailliset sitoumukset. Komission tavoitteeksi mainitaan toistuvasti sopimuksen lainvoimaiseksi saattaminen, sillä sopimus ankkuroi Brasilian Pariisin ilmastopopimukseen (Komissio 2019 b, e ja g.) Lehdistönedustajan kysyessä, harkitseeko EU taloudellisia tai poliittisia pakotteita Brasiliaa kohtaan, vastaa komissio EU-Mercosur-sopimuksen olevan paras työkalu metsäkadon hillitsemiseksi. Komissio kommentoi sopimuksen laillisten sitoumuksien olevan tapa saada toinen osapuoli kunnioittamaan EU:n standardeja (Komissio 2019b.) Tämä on vahva viittaus EU:n käyttämään valtaan, sillä EU puhuu nimenomaan omista standardeistaan, eikä niinkään kansainvälisistä ympäristöstandardeista.

Komissio kuvaa Amazonin tilannetta hälyttäväksi ja perustelee tätä erityisesti palojen ilmastovaikutuksilla, mutta toisaalta myös esimerkiksi Amazonin kasvi- ja eläinlajien määrällä. Asiasta ensimmäisen kerran puhuttaessa kerrotaan EU:n tarjonnan apuaan ja keskusteluyhteyden olevan auki sekä Brasilian että Bolivian viranomaisiin. (Komissio 2019b.) EU:n normatiivisen vallan harjoittamiseen liittyy vahvasti dialogi, joten on luonnollista, että EU tuo tämän mahdollisuuden esille (Manners 2009, 4). Avuntarjoamista pidetään ikään kuin itsestänselvyytenä, mikä kertoo omalta osaltaan EU:n normatiivisesta asemasta. EU:n tavoite on auttaa, vaikkei sillä ole suoranaisesti yhteyttä palojen syttymiseen. Tämä liittyy vahvasti ajatukseen EU:sta hyvää ajavana voimana.

EU:n ilmoitettaessa pelastuspalvelumekanisminsa aktivoimisesta Bolivian auttamiseksi Chiquitanian alueella palojen leviämisen estämiseksi kertoo EU toimien olevan välitön, ensimmäinen vastaus metsäpaloihin. Christos Styliandes, kehitysyhteistyöstä ja humanitaarisesta avusta vastaava komissaari, kommentoi EU:n ”tukevan solidaarisesti Boliviaa ja muita alueen valtioita, joihin tuhoisat palot vaikuttavat” (Komissio 2019a, kääntänyt Hildén 2020¹⁵). Kommentti pyrkii osoittamaan, ettei Amazonin paloissa ole kyse vain Brasiliasta. Tämä tulee esiin myös hänen kommentissaan: ” –Amazonin metsäpalot aiheuttavat ilmastonmuutoksen kasvattaneen luonnonkatastrofien riskiä globaalisti. Meillä on yhteinen velvollisuus suojella ympäristöämme” (Mt, kääntänyt Hildén ¹⁶). Erityisesti jälkimmäinen lause esittää EU:n toimivan esimerkiksi tarjotessaan apuaan, sillä se on globaalisti kaikkien velvollisuuskin. Globaalivelvoite auttamisesta tulee esiin myös esimerkiksi Tuskin puheessa: ” –koska nämä ovat teidän metsänne, se ei vapauta ketään velvoitteesta auttaa teitä.¹⁷” Kuvattuaan globaalia velvoitetta auttaa Amazonia, sanoo Tusk perustelematta enempää: ”Ja Eurooppa haluaa auttaa.” (Komissio 2019h, kääntänyt Hildén 2020¹⁸.)

Tuskin puhe New Yorkissa sisältää useita elementtejä normatiivisen vallan peruspilareista. Hyvä esimerkiksi on Euroopan normatiivisen vallan kumpuaminen sen

¹⁵ The EU stands in solidarity with Bolivia and all countries in the region affected by these devastating fires.

¹⁶ The fires in the Amazon region show that climate change has increased the threat of natural disasters globally. We have a common duty to work together to protect our environment

¹⁷ Because these are your forests, which doesn't release anybody from the obligation to help you.

¹⁸ And Europe wants to help.

historiallisesta taustasta (Manners 2002). Tämä käy erityisen hyvin ilmi esimerkiksi Tuskin sanoista:

”Emme halua läksyttää ketään, meillä ei ole siihen oikeutta, sillä oma historiamme on pitkälti historia metsien tuhoamisesta maanviljelyyn sekä teollisuuteen. Mutta tämän takia tunnemme vielä enemmän olevamme myöskin vastuussa metsien pelastamisesta – omassa maanosassamme sekä ympäri maailmaa.” (Komissio 2019h, kääntänyt Hildén 2019.¹⁹)

Puheensa lopuksi Tusk kuvaa EU:n tarjoamaa apua, joka koostuu yli 190 miljoonasta eurosta. Pakettiin kuuluu katastrofituki ”useille Amazon-valtioille”. Esimerkkiä näyttääkseen EU:n kerrotaan tarjonneen jo elokuussa Bolivian viranomaisille apuaan palojen hillitsemiseksi. (Komissio 2019h) EU painottaa pitkäjänteistä sitoutumista sademetsien suojeluun. Tämä luo kuvaa EU:n pysyvyydestä instituutiona ja pyrkii omalta osaltaan viestimään, ettei EU:n asema kansainvälisessä politiikassa ole taantumassa.

EU-Mercosur-sopimus nostetaan erilaiseen kontekstiin komissaari Malmströmin lausuntoa lainatessa. ”On ollut nähtävissä, että Yhdysvaltojen presidentti pyrkii käännyttämään myös muita valtioita eroamaan Pariisin ilmastopimuksesta. EU – Mercosur –sopimuksen myötä Brasilian presidentti on tehnyt päätöksen tulla meidän mukaamme.” (Komissio 2019b, kääntänyt Hildén 2020²⁰.) Näin EU luo kuvaa itsestään puolena, joka toimii oikein ja pitää kiinni Pariisin ilmastopimuksesta ja pyrkii osoittamaan muiden toimijoiden normien vastaisesti toimimisen. Tätä kuvaa itsestään EU rakentaa tässä vasten Yhdysvaltojen ilmastotoimia, joita EU selkeästi ei pidä normatiivisesti hyväksyttävänä. EU rakentaa tässä yhteydessä normatiivista identiteettiään erittäin mielenkiintoisella tavalla vasten Yhdysvaltoja.

¹⁹ We do not want to lecture anyone, we have no right to do so, as our own history is to a large extent a history of deforestation for land use and industry. But this is why we feel even more co-responsible for saving forests - on our continent and all around the world.

²⁰ –It has been seen that the President of the United States tries to get other political leaders to join him and leave the Paris Agreement. Here, president Bolsonaro chose, and came with us

6.2.1. Hegemonia vai normatiivinen valta?

Gramscilaisen hegemonian mukaan hegemonia toimii mikäli hegemonian alaiset toimijat saadaan suostumaan samoihin käsityksiin yhteiskunnasta ja sen ongelmista sekä näiden ongelmien periaatteellisista ratkaisukeinoista (Diez 2013, 196). On tulkittavissa, että EU:n sitoessa Brasiliaa ympäristönsuojeluun kauppapolitiikan keinoin, on EU:n pyrkimys ollut toimia hegemoniana. Diskurssiin kuuluu kiinteästi ajatus, ettei Brasilia toimi EU:n hyväksymällä tavalla, eikä EU täten voi edistää sopimuksen ratifioimista. EU esittää itsensä esimerkillisenä, normatiivisena toimijana ja samalla EU saattaa Brasilian hallinnon toimet negatiiviseen valoon.

Hegemonia toimii materiaalisten ja ideaalisten vaikutuskeinojen kautta (Diez 2013, 195). Sopimuksen ratifioimattomuus aiheuttaa mielenkiintoisen valtasuhteen. Jos EU-jäsenmaat eivät pidä Mercosurin tai sen jäsenvaltioiden toimista, voivat ne viivyttää sopimuksen voimaanastumista, sillä kaikkien EU-jäsenvaltioiden on hyväksyttävä sopimus ennen sen lainvoimaiseksi astumista. EU myöntää, ettei ole todennäköistä, että ratifiointiprosessi EU-jäsenmaiden kesken olisi harmonisoitu erityisesti jos Brasilian viranomaiset sallivat Amazonin tuhon. (Komissio 2019e; h.) Tusk käyttää myöhemmin samasta aiheesta vahvempaa kielikuvaa sanoessaan: ”On vaikeaa kuvitella harmonista ratifiointiprosessia EU:n jäsenvaltioissa niin pitkään kuin Brasilian hallitus sallii maapallon vihreiden keuhkojen tuhoamisen”. (Eurooppa-neuvosto 2019, kääntänyt Hildén 2020²¹). EU tarjoaa kauppasopimuksen kautta taloudellista hyötyä vain jos Brasilia toimii sen normien mukaan ja sitoutuu ympäristönsuojeluun. Tämä viittaa EU-jäsenmaiden esimerkillisyyteen, sillä valtiot eivät voi hyväksyä sopimusta, jossa yksi sopimuskumppaneista rikkoo kansainvälistä normistoa. Samassa yhteydessä Tusk kuitenkin kertoo EU:n olevan valmis tarjoamaan rahallista apua palojen sammuttamiseen (Eurooppa-neuvosto 2019). Tällainen diskurssi, jossa EU ensin ilmaisee tyytymättömyytensä Brasilian hallintoon ja tarjoaa sitten apuaan, on toistuva kaava. (ks. esim. Komissio 2019 b ja e).

EU:n pyrkiessä osoittamaan Amazonin ilmastollisen merkityksen globaalisti EU asettaa Brasilian hallinnon toimet huonoon valoon. Sosiaalinen palkitseminen tai

²¹ It is hard to imagine a harmonious process of ratification by the European countries as long as the Brazilian government allows for the destruction of the green lungs of Planet Earth.

rankaiseminen on yksi normatiivisen vallan toimintatavoista (Pace 2007, 1046). Tässä yhteydessä voidaan ymmärtää EU:n pyrkivän osoittamaan, että on oikeutettua painostaa Brasiliasta, sillä Amazonin ilmastovaikutukset ovat hyvin mittavat ja koskevat kaikki globaalisti. Komissio ilmaisee EU:n *oletettavan* Brasilian toimivan vapaakauppasopimuksen sitoumusten mukaisesti ja EU:n valvovan tilannetta tarkasti (Komissio 2019e). Tämä luo kuvaa EU:n asettumisesta Mercosur-valtioiden yläpuolelle, asemaan jossa se voi tehdä olettamuksia kumppanin toimista sen perusteella, mitä se itse on vaatinut. Missä määrin tämä on oikeutettua ja mihin pisteeseen asti EU:n vallankäyttö hyväksyttävää muiden toimijoiden silmissä?

7. JOHTOPÄÄTÖKSET

EU:n normatiivisen vallan konstruktio on tarkastellussa tapauksessa kietoutunut yhteen kauppapolitiikan kanssa. Materiaalisten ja ideaalivallan muotojen yhdistelmä on normatiiviselle vallalle tyypillinen tapa toimia, vaikka puhtaimmillaan normatiivisessa vallassa onkin kyse ideaalivallasta. EU on käyttänyt vapaakauppasopimusta kannustimena, jonka avulla on pyritty ankkuroimaan Brasilia ympäristönsuojeluun ja erityisesti sademetsien suojeluun. Toisaalta diskurssissa on esiintynyt myös valta-asetelma, jossa EU, tai sen jäsenvaltiot, eivät voi hyväksyä vapaakauppasopimusta Brasilian rikkoessa sopimuksen ympäristöä koskevia sitoumuksia. Tämä liittyy osittain eurooppalaisten toimijoiden konstruoimiseen esimerkillisinä.

EU:n lausunnoissa pyritään vakuuttamaan EU:n luonteesta todellisena hyvää ajavana voimana, joka pyrkii osoittamaan ensinnäkin, että kaikilla on velvollisuus auttaa Amazonia ja toisaalta Euroopan haluavan auttaa ja olevan esimerkillinen toimija tässä suhteessa. Tapauksen yhteydessä normatiivisen vallan representaatioita on edistetty kansainvälisen lain avulla, mikä on tavanomaista normatiivisen vallan konstruktion rakentumiselle. Diskurssissa ilmenee suorasti sekä epäsuorasti EU:n esiintyminen esimerkkinä muille toimijoille.

Mikäli EU-Mercosur-vapaakauppasopimus ratifioidaan, on oletettavaa, että Mercosur hyväksyisi prosessin myötä EU:n käsityksiä ja normeja. Tällöin EU:n voitaisiin nähdä toimivan hegemoniana suhteessa Mercosuriin. EU:n arvoihin sosiaalistamisprosessi on

alkanut jo kauppaneuvottelujen myötä, mutta Mercosurin ei voida kuitenkaan, ainakaan vielä hyväksyneen EU:n käsityksiä yhteiskunnasta. EU:n diskursiiviset pyrkimykset voidaan kuitenkin jo tulkita tällaisina. EU on esimerkiksi yrittänyt osoittaa Amazonin metsäpalojen vaikuttavan niin globaalisti kuin alueen muihinkin valtioihin, osoittaen, ettei tilanne koske vain Brasiliaa ja näin ollen pyrkien osoittamaan Brasilian toimet normien vastaisiksi.

EU:n toimien tulee olla johdonmukaista ja pitkäjänteistä, jotta normatiivisen vallan konstruktiio säilyy. Tutkimus ei kata tarpeeksi pitkää aikaa, jotta olisi mahdollista arvioida, onko EU onnistunut toimimaan näin. Konstruktion säilymisen kannalta on myös ensisijaisen tärkeää, että toimet ovat muiden toimijoiden silmissä legitiimejä. Tässä tutkimuksessa tätä ei ole voitu tutkia ja mielekästä olisi jatkaa tutkimusta tarkastellen muiden toimijoiden diskurssia liittyen EU:hun käsitellyssä tapauksessa. Vasta tulevaisuus näyttää, onko Brasilia saatu ankkuroitua Pariisin ilmastopöytäkirjaan, kuten EU on toivonut ja onko EU ollut osallisena tähän prosessiin.

BIBLIOGRAFIA

PRIMÄÄRIINEISTO

Euroopan Komissio (2019a), Daily News 30/8/2019: South America fires: EU Civil Protection Mechanism activated to help Bolivia. Saatavissa:

<https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_19_5499> , luettu 20.11.2019.

Euroopan Komissio (2019b), EC Midday press briefing of 23/08/2019. Saatavissa:

<<https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-176838>>, luettu 7.12.2019.

Euroopan Komissio (2019c), EU – Mercosur Trade agreement: Building bridges for trade and sustainable development. Saatavissa:

<https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157954.pdf>, luettu: 25.11.2019.

Euroopan Komissio (2019d), EU – Mercosur Trade agreement: Trade and sustainable development. Saatavissa:

<https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157957.pdf> , luettu: 25.11.2019.

Euroopan Komissio (2019e), Midday press briefing from 26/08/2019. Saatavissa:

<<https://audiovisual.ec.europa.eu/en/video/I-176857>>, luettu 7.12.2019.

Euroopan Komissio (2019f), New EU-Mercosur trade agreement: The agreement in principle. Saatavissa:

<https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2019/june/tradoc_157964.pdf>, luettu: 15.11.2019.

Euroopan Komissio (2019g), Press release: EU and Mercosur reach agreement on trade.

Saatavissa: <https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_19_3396>, luettu: 4.12.2019.

Euroopan Komissio (2019h), Speech by President Donald Tusk at the meeting on the action for the Amazon, Saatavissa: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/09/23/speech-by-president-donald-tusk-at-the-meeting-on-the-action-for-the-amazon/> luettu 12.12.2019.

Euroopan Neuvosto (2019), Remarks by President Donald Tusk before the G7 summit

in Biarritz. Saatavissa: <<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/08/24/remarks-by-president-donald-tusk-before-the-g7-summit-in-biarritz-france/>>, luettu 12.12.2019.

Mercosur (2019), Acuerdo de Asociación Estratégica Mercosur-UE. Saatavissa:

<<https://www.mercosur.int/documento/mercosur-ue/>>, luettu: 11.11.2019.

KIRJALLISUUS

Barnett, Michael (2019), "Social constructivism" Teoksessa Baylis, John (toim.), *The Globalization of world politics*, 192-205. Oxford University press.

Colombo, Barrett; West, Paul; Smith, Pete; Tubiello, Francesco N.; Gerber; James, Engstrom Peder; Urevig, Andrew; Wollenberg, Eva (2016), How does agriculture change our climate?, Saatavissa: <<http://www.environmentreports.com/how-does-agriculture-change/#section2>>, luettu 16.12.2019.

Diez, Thomas (2005), "Constructing the Self and Changing Others: Reconsidering "normative power Europe" ", *Millennium*, 33 (3): 613– 36.

Diez, Thomas (2014), "Setting the limits: Discourse and EU foreign policy", *Cooperation and Conflict*, Nr. 49(3): 319–333.

Diez, Thomas & Manners, Ian (2007), "Reflecting on Normative Power Europe" Teoksessa F. Berenskoetter and M. J. Williams (toim.) *Power in World Politics*, 173–88, London: Routledge.

Diez, Thomas & Pace, Michelle (2011), "Normative Power Europe and Conflict Transformation", Teoksessa Whitman, Richard (toim.), *Normative Power Europe: Empirical and Theoretical Perspectives*, 210-225. Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Fairclough, Norman (2001), *Language and Power*, Harlow: Longman 2001.

Fairclough, Norman (2010), *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language*, Routledge, 2010.

Foucault, Michel (2005). *The Hermeneutics of the Subject: Lectures at the Collège De France, 1981-1982*. Palgrave-Macmillan.

Haukkala, Hiski (2011), "The European Union as a Regional Normative Hegemon: The Case of European Neighbourhood Policy", Teoksessa Whitman, Richard (toim.), *Normative Power Europe: Empirical and Theoretical Perspectives*, 45-64. Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Hubau, W., Lewis, S.L., Phillips, O.L. et al. (2020), "Asynchronous carbon sink saturation in African and Amazonian tropical forests", *Nature* Vol. 579, 80–87.

Karageorgou, Vasiliki (2006), Transparency principle as an evolving principle of EU law: Regulative contours and implications. Saatavissa: <<https://www.right2info.org/resources/publications/eu-karageorgou-vasiliki-transparency-principle-as-an-evolving-principle-of-eu-law>>, luettu: 16.12.2019.

Keukeleire, Staphan (2014), *The foreign policy of the European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan 2014.

Manners, Ian (1998), "The International Identity of the EU", *Journal of European Integration*, 21, 238– 43.

Manners, Ian (2002), "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *Journal of Common Market Studies*, 40: 2, 235—258.

Manners, Ian (2008), "The Normative Ethics of the European Union". *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 84(1), 45-60.

Manners, Ian (2009), "The Concept of Normative Power in World Politics". *Danish Institute of International Studies Brief*. Copenhagen, Danish Institute of International Studies.

Manners, Ian (2009b), The EU's Normative Power in Changing World Politics. Teoksessa Gerrits, André (toim.), *Normative Power Europe in Changing World: A Discussion*, 9-12. The Hague: Netherlands Institute of International Relations.

Manners, Ian (2011), "The European Union's Normative Power: Critical Perspectives and Perspectives on the Critical". Teoksessa Whitman, Richard (toim.), *Normative Power Europe: Empirical and Theoretical Perspectives*, 226—247. Basingstoke, Palgrave Macmillan.

Manners, Ian & Whitman, Richard (2003), "The "Difference Engine": Constructing and Representing the International Identity of the European Union". *Journal of European Public Policy*, 10 (3), 380– 404.

Pace, Michelle (2007), "The Construction of EU Normative Power", *Journal of Common Market Studies*, 45 (5), 1039– 62.

Poletti, Arlo & Sicurelli, Daniela (2018) *The political economy of normative trade power Europe*, Cham : Palgrave Macmillan, 2018.

Pollack, Mark (2016), "Living in a Material World: A Critique of Normative Power Europe". Teoksessa: H. Zimmermann & A. Dür (toim.) *Key Controversies in European Integration*, 198–204. London and New York: Palgrave.

Scheipers, Sibylle & Sicurelli, Daniela (2007), "Normative Power Europe: A Credible Utopia?*", *Journal of Common Market Studies*, 45: 435-457.

Van Dijk (1993), "Principles of critical discourse analysis". *Discourse & Society*. 4(2):249-234.

Whitman, Richard (2011), *Normative power Europe: empirical and theoretical perspectives*, Basingstoke: Palgrave Macmillan 2011.

Xavantina, Nova & Santarém (2019), "The Amazon in approaching an irreversible tipping point", *The Economist*, Aug 3rd 2019.

Kansainvälisten järjestöjen tuottamat dokumentit

Euroopan Komissio (1999), Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and Mercosur, 1999/279/EC. Saatavissa: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:r14013>>, luettu 17.11.2019.

Euroopan Komissio (2001), Komission tiedonanto Kestävä kehitys Euroopassa paremman maailman vuoksi: Kestävää kehitystä koskeva Euroopan unionin strategia, KOM/2001/0264. Saatavissa: <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:52001DC0264&from=EN>>, Luettu: 4.1.2020.

Euroopan Komissio (2010), Trade Sustainability Impact Assessment of the Association agreement under negotiation between the European union and Mercosur, Saatavissa: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/july/tradoc_146386.pdf>, luettu 15.11.2019.

Euroopan komissio (2015), Trade for All. Towards a More Responsible Trade and Investment Policy. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM(2015)497/4. Saatavissa: <<https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/EN/1-2015-497-EN-F1-1.PDF>> luettu: 3.1.2020.

Euroopan parlamentti (2013), European Parliament resolution of 17 January 2013 on trade negotiations between the EU and Mercosur, 2012/2924(RSP). Saatavissa: <<https://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2013-30>>, luettu: 13.11.2019.

Internet-utiset

BBC News Mundo (26.8.2019), ”Incendios en el Amazonas: lo que se sabe de cómo se originaron los fuegos que causan estragos en la región”, *BBC News Mundo*. Saatavissa: <<https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-49448825>>, luettu: 16.12.2019.

Child, David (27.8.2019), ”The Amazon is burning: What you need to know”, *Aljazeera*. Saatavissa: <<https://www.aljazeera.com/news/2019/08/amazon-burning-190823082046821.html>>, luettu 16.12.2019.

Frilander, Jenny (22.8.2019), ”Maailman keuhkot palavat Amazonin alueella, kauppasopimusten jäädyttäminen voisi auttaa – Tutkija pelkää: ”Koko sademetsä saatetaan menettää”, *YLE*. Saatavissa: <<https://yle.fi/uutiset/3-10933291>>, luettu 16.12.2019.

Hughes, Roland (12.10.2019), ”Amazon fires: What's the latest in Brazil?”, *BBC News*. Saatavissa: <<https://www.bbc.com/news/world-latin-america-49971563>>, luettu 13.12.2019.

Lawrence, Elizabeth (25.8.2019), "Why is the Amazon rainforest on fire?" , *USA Today*. Saatavilla: <<https://eu.usatoday.com/story/news/world/2019/08/22/amazon-fire-ngos-brazil-president-jair-bolsonaro-suggests-cause/2082066001/>>, luettu 16.12.2019.

Miranda, David (26.8.2019), "Fires are devouring the Amazon. And Jair Bolsonaro is to blame", *The Guardian*. Saatavilla: <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2019/aug/26/fires-are-devouring-the-amazon-and-jair-bolsonaro-is-to-blame>>, Luettu 4.1.2020.

Salzar-Lopez, Leila & Allen, Lindsey (26.8.2019), We are facing a global emergency in the Amazon. Here's what we can do, *CNN*. Saatavilla: <<https://edition.cnn.com/2019/08/24/opinions/global-emergency-in-the-amazon-salazar-lopez-allen/index.html>>, Luettu 18.12.2019.

Stone, Jon (2019), Emmanuel Macron says he will block EU trade deal with Brazil over Amazon forest fires, *The Independent*. Saatavilla: <<https://www.independent.co.uk/news/world/europe/macron-amazon-forest-fires-veto-mercosur-eu-trade-deal-brazil-a9076181.html>>, luettu 19.3.2020.

Watts, Jonathan (23.8.2019), Amazon rainforest fires: global leaders urged to divert Brazil from 'suicide' path, *The Guardian*. Saatavilla: <<https://www.theguardian.com/environment/2019/aug/23/amazon-fires-global-leaders-urged-divert-brazil-suicide-path>>, luettu 18.12.2019.

Twitter-viesti

Bolsonaro, Jair (jairbolsonaro) "Não podemos aceitar que um presidente, Macron, dispare ataques descabidos e gratuitos à Amazônia, nem que disfarce suas intenções atrás da ideia de uma "aliança" dos países do G-7 para "salvar" a Amazônia, como se fôssemos uma colônia ou uma terra de ninguém." Twitter. 26.8.2019. Saatavissa: <<https://twitter.com/jairbolsonaro/status/1165970376725319680> >, luettu 15.11.2019.